

Vanjska politika Ujedinjenog Kraljevstva: tko kreira britansku vanjsku politiku?

Đukić, Branimir

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:913233>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Fakultet političkih znanosti

Sveučilište u Zagrebu

DIPLOMSKI RAD

**VANJSKA POLITIKA UJEDINJENOG
KRALJEVSTVA: TKO KREIRA BRITANSKU
VANJSKU POLITIKU?**

Branimir Đukić

Mentor: prof.dr.sc Dejan Jović

Zagreb, Republika Hrvatska

Rujan 2016

Sažetak

Autor analizira britansku vanjsku politiku iz više kutova, kojom se osvrće prvo na teorije racionalnog izbora i kognitivne teorije, te potom na klasične i tradicionalne tradicije britanske vanjske politike. Time pokazuje važnost tradicije i ideologije u britanskoj vanjskoj politici, što mu kasnije omogućava da analizira utjecaj promjene ideologije, tj. vlade na vanjsku politiku. Također, autor ukazuje na najvažnije teorije odlučivanja u vanjskoj politici koje se također mogu primijeniti na analizu donošenja odluka u vanjskoj politici bilo koje države. Naposljetku, uzimajući u obzir tradiciju, povijest, ideologiju ali i povijesni kontekst, autor analizira ključne autore u vanjskoj politici Ujedinjenog Kraljevstva te zaključuje da tradicionalno najutjecajni akteri – Ured za vanjsku politiku i Commonwealth te premijerka i njezin kabinet – uistinu jesu najutjecajni akteri u procesu donošenja odluka i nadziranju vanjske politike, no u posljednje vrijeme suočavaju se sa jačanjem uloge parlamenta i drugih aktera u kontroli i demokratizaciji vanjske politike. Naposljetku, autor zaključuje da tradicionalna vanjska politika Ujedinjenog Kraljevstva postepeno mijenja unutarnju konstelaciju moći te se istovremeno prilagođava vanjskopolitičkim izazovima sadašnjice.

Zahvale

Ovom prilikom zahvaljujem se profesoru Joviću na ukazanom razumijevanju, potpori i prilici za suradnju u periodu studiranja na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Njegovi savjeti te prijateljski pristup više puta su mi pomogli u donošenju odluka koje su imale veoma pozitivan utjecaj na moj akademski i profesionalni život. Također, zahvaljujem se na potpori prijatelja i obitelji, posebno moje majke koja je uvijek bila prisutna kada je bilo najpotrebnije.

Sadržaj

Sažetak	i
Zahvale.....	ii
Sadržaj.....	iii
Popis ilustracija.....	v
Popis skraćenica.....	vi
Uvod.....	1
1. Vanjska politika i teorija.....	4
1.1. Teorija racionalnog izbora	6
1.2. Kibernetička teorija.....	8
1.3. Poliheuristička teorija.....	9
2. Ideologija i donošenje odluka u vanjskoj politici Ujedinjenog Kraljevstva.....	11
2.1. Povijesne tradicije u vanjskoj politici Ujedinjenog Kraljevstva.....	14
2.2. Konzervativci i Laburisti – promjena ideologije kao okidač?	16
3. Ključni akteri u britanskoj vanjskoj politici.....	22
3.1. Britanski <i>Ured za vanjske poslove i Commonwealth</i>	24
3.2. Britanski parlament.....	27
3.3. Premijer.....	29

3.4. Mediji i vanjska politika	31
4. Zaključak.....	33
Bibliografija	35

Popis ilustracija

<i>Slika 1. Odrednice donošenja odluka u vanjskoj politici. Izvor: Mintz i De Rouen 2010, 4.....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 2 Tri „nova“ kruga britanske vanjske politike. Izvor: Dadow i Gaskarth (2012).....</i>	<i>18</i>
<i>Slika 3. Slika 4. Akteri i proces donošenja odluka u vanjskoj politici.....</i>	<i>24</i>
<i>Slika 5. Primjer sub-kabineta u FCO za vrijeme prve vlade Davida Camerona.....</i>	<i>26</i>

Popis skraćenica

EU – Europska Unija

UK – Ujedinjeno Kraljevstvo

SAD- Sjedinjene Američke Države

FCO – *Foreign and Commonwealth Office*

UN – Ujedinjeni narodi

NGO – *Non-Governmental Organisations*

APPG - *All-Party Parliamentary Group*

Uvod

Britanska vanjska politika, njezina povijest te politički sustav konstantno su relevantni i navelike proučavani fenomeni u političkoj znanosti. Unutarnji i vanjski čimbenici u međunarodnim i unutarnjim odnosima uvelike određuju takt i definiraju trenutnu konstelaciju aktera. U posljednjih nekoliko godina, Velika Britanija se susreće sa mnogobrojnim izazovima – od neuspjele vojne akcije u Iraku, konstantnih sukoba sa institucijama Europske Unije pa sve do škotskog referenduma o nezavisnosti te napokon samog izlaska iz Europske Unije. Ova teza usredotočiti će se na analizu institucija i aktera prisutnih u formulaciji i kreaciji britanske vanjske politike. Bogata britanska povijest te nesamjeriv utjecaj koji je Britansko Carstvo ostavilo na svoje kolonije – danas suverene države – još uvijek određuje i definira modernu britansku vanjsku politiku te način na koji se donose odluke i poziciju Ujedinjenog Kraljevstva u današnjim međunarodnim odnosima. Klasična i dominantna literatura koja se bavi analizom donošenja odluka u britanskoj vanjskoj politici, uglavnom je usmjerena na institucionalne i individualne aktere, što uključuje historijski pristup i „analizu uloge središnje figure-premijera i užeg kabineta te opisuje interakciju između političkih preferencija i materijalnih mogućnosti“ (Reynolds u Bevir et al. 2012, 3). Literatura koja proučava načine i tipove donošenja odluka u vanjskim politikama dotaknuti će važne teorijske i praktične koncepte koji će nam poslužiti kao analitičko oruđe u detaljnijoj analizi britanske vanjske politike. Kratak historijski osvrt modernije britanske vanjske politike stvoriti će nužne temelje za analizu najvažnijih aktera i njihovih funkcija u kreaciji današnje britanske vanjske politike. Takav pristup omogućit će nas da detaljnije i dublje sagledamo kompleksan proces donošenja i implementacije odluka, kao i evaluacije potencijalnih budućih izazova britanskoj vanjskoj politici. Važno je napomenuti kako postojeća literatura koja se bavi analizom vanjske politike Ujedinjenog Kraljevstva ne pridaje važnost i pozornost individualnim institucijama ili akterima u samom ciklusu stvaranja

javnih politika. Iz tog razloga, važno je staviti naglasak na sam proces, a ne na krajnji ishod vanjske politike. Sama priroda odluka i poteza u vanjskoj politici može se objasniti i analizom njezinih manjih mehanizama, odnosno stvarnih aktera. Nakon analize najvažnijih aktera, važno je uzeti u obzir vanjske čimbenike, odnosno promotriti i osvrnuti se na vanjsku politiku Ujedinjenog Kraljevstva u Europskoj Uniji i odrediti budući smjer i prirodu vanjske politike izvan Europske Unije. Naposljetku, dat ćemo odgovor na početno, istraživačko pitanje ovog rada i pokušati otkriti najutjecajne aktere u procesu formulacije i implementacije vanjske politike Ujedinjenog Kraljevstva.

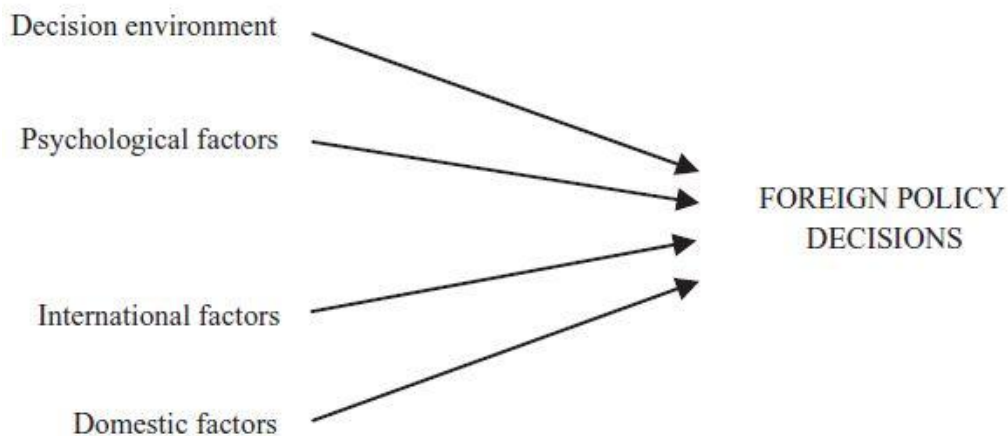
Kao što je već spomenuto, teorijski dio ovog rada biti će usmjeren na teorijske aspekte kreacije vanjske politike. Mintz i DeRouen (2010) pomoći će nam da se usredotočimo na modele donošenja odluka u vanjskoj politici te promotrimo različite faktore koji određuju samu prirodu donošenja odluka u vanjskoj politici, također određujući njezin smjer i intenzitet. Važan i koristan doprinos raspravi o načinu donošenja politika dat će nam Redd i Mintz (2014), čija analiza različitih modela donošenja odluka, poput racionalnog izbora, kibernetičkog modela i poliheurističke teorije, doprinosi raspravi. Nakon teorijskog dijela, analiza vanjske politike u dvije politički i ideološki različite ere (Laburisti 1997-2007 i Konzervativna stranka 2008 do danas) dat će odgovor na pitanje mijenja li se nužno vanjska politika u Ujedinjenom Kraljevstvu sa promjenom parlamentarne većine, odnosno vlade? Daddow i Gaskarth (2011) u svojoj analizi britanske vanjske politike i Novih Laburista pomoći će nam u potrazi za odgovorom na postavljeno pitanje. Povezanost ideologije i vanjske politike detaljnije su analizirali Brommesson i Ekengren (2012) koji se fokusiraju na odnos promjene ideologije i vanjske politike u Ujedinjenom Kraljevstvu u periodu od 1991 do 2011. godine. Drugo poglavlje bavi se detaljnijim pregledom najvažnijih aktera i institucija u kompleksnom procesu formuliranja, stvaranja i implementacije politika. Luhn, Miller i Smith (2008) te Ingle (2008) detaljno analiziraju specifične uloge određenih aktera u britanskoj vanjskoj politici, kao i sam

politički sustav koji ponekad neizravno ali i izravno utječe na sam proces formiranja politika u sferi vanjske politike Ujedinjenog Kraljevstva. Jesu li uži kabinet, odnosno vlada i premijer dominantni akteri u procesu donošenja politika ili daju određenu diskreciju drugim institucijama? Odgovor na to pitanje ponudit ćemo pri kraju naše analize u drugom poglavlju. U posljednjem poglavlju, osvrnuti ćemo se na budućnost i potencijalne izazove za Ujedinjeno Kraljevstvo. Unutarnji i izvanjski čimbenici konstantno oblikuju smjernice i fokus vanjske politike svake države, a posebice onih država koje su tradicionalno u samom fokusu međunarodnih odnosa, bilo to zbog ugleda, *hard* i *soft* moći, ili pak ekonomskog stanja. Izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije označava početak nove ere u britanskoj vanjskoj politici, odnosno, mijenja određena ustaljena pravila i daje kreatorima britanske vanjske politike mnogo više prostora u stvaranju nove vanjskopolitičke platforme. Metodologija kojom se koristimo uvelike je kvalitativne prirode. Sekundarni izvori, odnosno službeni dokument, istraživanja, intervjui sastavni su dio ove teze te nam uvelike pomažu u identificiranju određenih „rupa“ u literaturi o britanskoj vanjskoj politici. Usredotočili smo se na opis veza i odnosa između promatranih aktera, stvarajući pritom temelj za donošenje određenih zaključaka, odnosno opisa fenomena/obrazaca ponašanja. Teorijski dio zamišljen je kao okvir i instrument koji nam u kasnijim poglavljima pomaže u interpretaciji donošenja odluka u britanskoj vanjskoj politici. Također, statistički podaci, ilustracije modela i tablice sastavni su dio teze koji nam dodatno pomažu u kvalitetnijoj argumentaciji i artikulaciji podataka. Naposljetku, ovaj rad završava sa zaključcima, idejama i izazovima za buduća istraživanja sličnog tipa. Također, nedostaci i ograničenja u metodologiji jasno su istaknuta i naglašena.

1. Vanjska politika i teorija

U ovom poglavlju osvrćemo se na teorijski dio i modele donošenja odluka u vanjskoj politici koji će nam u kasnijoj analizi aktera u britanskoj vanjskoj politici pomoći u identifikaciji prirode odnosa i modela donošenja odluka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Formulacija odluka u vanjskoj politici i način na koji su odluke donose i kako utječu na okolinu, kompleksno su područje javnih politika/političke znanosti. Odluke koje se donose u domeni vanjske politike određene države ili grupe država organizirane u formi supranacionalnog političkog entiteta/koalicije/ vojno-političkog saveza direktno i indirektno ostavljaju posljedice na pojedince, društvo, ekonomiju i države. Kao što je spomenuto, donošenje odluka u vanjskoj politici kompleksno je područje i može mu se pristupiti iz nekoliko kuteva. Kao što Mintz i De Rouen (2010) ističu, u analizi procesa donošenja odluka u vanjskoj politici znanstvenici se uglavnom usredotočuju na vrstu odluka, nivo analize donošenja odluka (npr. individualno, grupno, koalicijsko), procese i dinamike koje vode te konačne odluke (Mintz i De Rouen 2010). Psihologija donošenja odluka u vanjskoj politici, odnosno donošenje odluka od strane grupa, koalicija ili pak pojedinaca također predstavlja interesantno znanstveno područje. Prema Mintzu i De Rouenu, vanjske politike proizlaze iz difuznih izvora moći (Mintz i De Rouen 2010). Renshon i Renshon dodaju kako odluke donosene u vanjskoj politici, okolini koja je sama po sebi kaotična i nepredvidljiva, odražavaju prirodu same okoline pa su i one obilježene visokim ulozima, rizikom i nesigurnošću (Renshon i Renshon 2008). Od koalicijskih partnera u vladi koji raspravljaju oko određenih politika do interesnih skupina, medija, javnosti i parlamenata, vanjska politika se inkrementalno oblikuje i potom prelazi u fazu implementacije. Kao što navode Mintz i De Rouen, birokracija je također važan i utjecajan izvor moći koji često ima utjecaj na konačne odluke u pitanjima nacionalne sigurnosti (Mintz i De Rouen 2010). Teorije i modeli koji pokušavaju objasniti kompleksnosti donošenja odluka u vanjskoj politici

nisu osmišljene da savršeno opišu i predvide proces donošenja odluka, već da nam pomognu da shvatimo kako pogreške, nesigurnost, unutarnja politika i drugi faktori oblikuju konačne odluke i time utječu na međunarodne odnose. Joe Hagan (2001) osvrće se također na proces donošenja odluka u vanjskoj politici i navodi da konstantna nesigurnost, potreba za čestim kompromisima i disperzija centara utjecaja i moći, utječu na konačne odluke donesene u vanjskoj politici (Hagan 2001).

Slika 6. Odrednice donošenja odluka u vanjskoj politici. Izvor: Mintz i De Rouen 2010, 4

Kao što se može vidjeti, Mintz i De Rouen navode četiri temeljne odrednice koje utječu na aktere u vanjskoj politici. Okolina u kojoj se donose odluke, psihološki faktori, izvanjski faktori i unutarnji faktori. Okolina u kojoj se donose odluke je često obilježena fluktuacijama, nesigurnošću i nedostatkom informacija o drugim akterima i fenomenima, te nedostatkom značajnijeg iskustva (Mintz i De Rouen, 2010). Psihološke teorije donošenja odluka u vanjskoj politici trude se shvatiti kako akter donose određene odluke i „kako ljudi stižu, procesiraju i pohranjuju informacije“ direktno povezane s donošenjem odluka (Van Wagner u Mintz i De Rouen, 2010). Izvanjski i unutarnji faktori vjerojatno su najšira i najkompleksnija odrednica koja utječe na donošenje odluka. Veoma velik broj tih faktora je prisutno u svakodnevnom procesu kreiranja politika i ugrubo obuhvaća institucije, individue, države, organizacije i ekonomske aktere izravno ili neizravno prisutne u procesu donošenja odluka. Kako smo

naglasili na samom početku, valja se ukratko osvrnuti na modele donošenja odluka u vanjskoj politici. Cilj ove teze svakako nije detaljna analiza modela donošenja odluka, no u svrhu spajanja teorije donošenja odluka u vanjskoj politici i kasnije analize dinamike i aktera u kreiranju britanske vanjske politike, poslužiti ćemo se konceptima donošenja odluka poput modela racionalnog aktera, kibernetskog modela i poliheurističke teorije.

1.1. Teorija racionalnog izbora

Model racionalnog aktera najvažniji je i vjerojatno najutjecajna teorija donošenja odluka u vanjskoj politici. MacDonald ide toliko daleko da ističe kako je model racionalnog aktera „vjerojatno najvjerodostojniji kandidat za univerzalnu teoriju političkog i društvenog ponašanja koji s lakoćom i intuitivnim zaključcima daje mogućnost za približavanje različitih područja političke znanosti“ (MacDonald 2003, 551). De Mesquita navodi kako iz perspektive teoretičara racionalnog izbora i svih modela racionalnog aktera (donositelji odluka), akteri donose odluke koje će po njima donjeti najbolje rezultate (De Mesquita 2009). Nadalje, De Mesquita također naglašava kako donositelji odluka u procesu mogu ali i ne moraju uključiti dimenziju nacionalnog interesa (De Mesquita, 2009). Odluke se donose u odnosu na njihove osobne preferencije ili indiferentnost prema ishodu (De Mesquita, 2009). Mnogi modeli u teoriji racionalnog izbora koji se bave problemom principala i agenta ili analizom birokracije i interesnih skupina ističu kako donositelji odluka ne posjeduju potpunu slobodu djelovanja i ne kontroliraju situaciju u potpunosti. Redd i Mintz također navode kako je glavna pretpostavka teorije racionalnog izbora u međunarodnim odnosima da su „države vođene racionalnim akterima koji žele maksimizirati korist“ (Buena de Mesquita i Lalman u Redd i Mintz 2013, 12). U međunarodnim odnosima i vanjskoj politici, autori poput de Mesquita (1981, 1983, 1984, 1989), Lalmana (1990, 1992) Morrowa (1985) i Wittmana (1979) koriste teorije racionalnog aktera kako bi objasnili i predvidjeli ishode u konfliktima u domeni međunarodnih

odnosa i vanjske politike. Jedan od zanimljivih primjera, kako navode Mintz i De Rouen (2010), primjena racionalnog izbora jest odluka novozelandske vlade kojom su Novozelanci odbili potpisati ANZUS sporazum. Naime, iako se odluka da se ne potpiše sporazum čini izuzetno iracionalna, naročito zbog potencijalno narušavanja odnosa sa saveznicima (Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenim Kraljevstvom) i to u doba Hladnog rata, ona je po gore navedenim autorima bila sasvim racionalna. Kako autori navode, „Novi Zeland je uz to što je stvorio sliku promotora međunarodnog mira, pojačao sigurnost i uštedio novac koji bi inače bio potrošen na skupe obrambene sustave“ (Mintz i De Rouen 2010, 60). Naposljetku, u modernoj analizi vanjske politike, racionalni pristup koji se najčešće koristi jest tzv. *expected utility theory* (EUT), odnosno teorija očekivane dobiti koja se razvila iz radova von Neumanna i Morgensterna u 40-im godinama 20. stoljeća (Mintz i De Rouen 2010). Kao što navodi autori Mintz, De Rouen (2010) i Sage (1990), EUT ima korijene u mikroekonomiji, a ona pretpostavlja da donositelji odluka jesu sposobni rangirati preferencije na temelju stupnja zadovoljstva u ispunjavanju određenih ciljeva ili objekta (Sage u Mintz i De Rouen 2010, 57). Cashman se osvrće na racionalni model, koristeći pragmatične „savjete“ i korake za donositelje odluka. U osam koraka, ponudio je alternativu za racionalne aktere;

- Identifikacija problema
- Identificirati i rangirati ciljeve
- Skupiti informacije
- Identificirati alternativne načine kako ostvariti ciljeve
- Analizirati alternative s obzirom na posljedice i efektivnost (cost-benefit analiza) svake opcije
- Odabrati alternativu koja maksimizira šanse za odabir najbolje alternative koja se određuje na temelju petog koraka
- Implementacija odluke

- Monitoring i evaluacija

(Cashman 1993, 77-78)

1.2. Kibernetička teorija

Teorija racionalnog izbora tokom 20. stoljeća, izazvala je velik broj kritika, ali i simpatija. Polovicom stoljeća, Herbert Simon kritizirao je teorije racionalnog izbora, istaknuvši kako donositelji odluka jesu racionalni, ali su ograničeni u svom djelovanju (Simon u Redd i Mintz, 2013). Nadalje, Simon ističe kako su modeli racionalnog izbora neosjetljivi na kognitivna ograničenja individua i organizacija (Simon, 1992). Smatrajući da su pojedinci samo ograničeno racionalni, „Simon je prepoznao ograničenja u kapacitetima procesuiranja informacija i donošenja odluka kod pojedinaca, ali i organizacija“ (Redd i Mintz 2013, 13). Kao što nekoliko autora ističe (Simon, 1957; March, 1986; Suedfeld i Tetlock, 1992), osnovni argument kibernetičke teorije jest da se pojedinci konstanto susreću s ograničenjima koja limitiraju pojedinačne kognitivne sposobnosti, njihovu memoriju i druge kognitivne sposobnosti. Zbog tih ograničenja, pojedinci sami stvaraju načine i postupke donošenja odluka koji ih omogućavaju da odgovore na te izazove (kognitivna ograničenja) na što efektivniji način (Redd i Mintz 2013). Steinbruner tako ističe kako u kibernetičkom modelu za razliku od klasične teorije racionalnog izbora, donositelji odluka izračunavaju i određuju optimalne postupke i alternative na osnovi željenih ishoda, istovremeno eliminirajući velik broj mogućih alternativnih ishoda i samu kompleksnost i raznovrsnost okoline u kojoj se pojedinci nalaze (Steinbruner u Redd i Mintz 2013). U takvom modelu, ne postoji potreba za kompleksnim kalkulacijama vjerojatnosti svih mogućih ishoda, pošto se ne očekuje velik broj ishoda (Dougherty i Pfaltzgraff u Redd i Mintz 2013). Za razliku od kognitivnih teorija, teorije racionalnog izbora uglavnom ignoriraju kompleksnost i nesigurnosti u samom procesu

donošenja odluka. Donositelji odluka djeluju konstantno u „uvjetima 'strukturalne nesigurnosti' u kojoj individua nije sposobna dokučiti u potpunosti stanje okoline, locirati dostupne alternative ili čak evaluirati posljedice odabranih alternativa“ (Steinbruner 1974, 18).

1.3. Poliheuristička teorija

Poliheuristička teorija sadrži elemente kognitivne teorije i teorije racionalnog izbora u donošenju odluka u vanjskoj politici. Kao što navodi Mintz (2004), „poliheuristička teorija koncentrira se na pitanja 'zašto' i 'kako' se donose odluke u vanjskoj politici“ i predlaže donositeljima odluka implementaciju procesa odlučivanja u dvije faze (Redd i Mintz 2013). U prvoj fazi, akteri koji donose odluke posmatraju dostupne alternative, koristeći pritom „kognitivne heurističke strategije“ (Mintz i De Rouen 2010, 17). U drugoj fazi, kada se matrica mogućih alternativa i odluka svede na manji broj alternativa i dimenzija, donositelji odluka oslanjaju se na odabir onih najboljih, te minimiziranje rizika i maksimiziranje dobiti (Mintz i Geva, 1997; Bettman i Johnson, 1993 u Redd i Mintz 2013). Također, kako navode Redd i Mintz, još jedan važan aspekt poliheurističke teorije jest politički aspekt donošenja odluka u kontekstu vanjske politike (Redd i Mintz 2013). Teorija pretpostavlja da „donositelji odluka važu troškove i koristi, rizike i nagrade, dobitke i gubitke te uspjeh i neuspjeh u pogledu političkih posljedica“ (Mintz u Redd i Mintz 2013, 17). Kinne navodi kako političari brinu o izazovima održavanja na vlasti te izgledima za preživljavanjem u političkoj areni, kao i razinom potpore građana (Kinne 2005). Poliheuristička teorija promatra unutarnju politiku i način donošenja odluka koje kasnije utječu politike koje se tiču međunarodnih odnosa. Kao što navode Mintz i Geva, „politička dimenzija je važan aspekt u donošenju odluka u vanjskoj politici ne zbog toga što su političari vođeni potporom građana, već strahom od političkog neuspjeha što znači da političari odbijaju alternative koje im mogu politički naštetiti“ (Mintz i Geva 1997; 84). Freedman i Karsh (1991) navode primjer primjene poliheurističke teorije u

modernoj vanjsko-političkoj povijesti. Tokom 1990-1991 i rata u Perzijskom zaljevu, irački predsjednik Saddam Hussein odbio je mogućnost povlačenja iračkih vojnih snaga iz Kuvajta zbog čak i same pomisli da bi tim činom mogao riskirati svoj politički status i vjerodostojnost (Freedman i Karsh u Redd i Mintz 2013). Poliheuristička teorija objašnjava takav primjer tvrdeći da donositelji odluka u vanjskoj politici donose odluke u procesu baziranom na specifičnim dimenzijama a ne alternativnim mogućnostima (Redd i Mintz 2013). U takvoj intra-dimenzionalnoj strategiji, pojedinac se usredotočuje na danu dimenziju i potom revidira informacije i alternative unutar te dimenzije (Payne u Redd i Mintz, 2013).

2. Ideologija i donošenje odluka u vanjskoj politici Ujedinjenog Kraljevstva

U modernoj politici Ujedinjenog Kraljevstva, točnije politici u 21. stoljeću, dvije ideološki suprotstavljene najveće i najsnažnije britanske stranke, Laburistička i Konzervativna, dijelile upravljale su Ujedinjenim Kraljevstvom u dvije političke faze. Novi laburisti vođeni Blairom, koji su započeli svoj mandat 1997. godine, vodili su Ujedinjeno Kraljevstvo kroz izuzetno turbulentna razdoblja u međunarodnim odnosima. Dva rata i bliski odnosi sa SAD-om, promicanje tzv. liberalnog intervencionizma, borba protiv globalnog terorizma te naposljetku suočavanje sa posljedicama ratova u Iraku i Afganistanu, oblikovali su modernu britansku vanjsku politiku i odredili njezin smjer. Odlaskom Tonya Blaira i dolaskom Gordona Browna, počinje razdoblje revidiranja prošlih vanjskopolitičkih odluka, suočavanje s posljedicama (ekonomskim, društvenim) i konačni gubitak izbora te dolazak Konzervativne stranke na čelu s Davidom Cameronom. Relativno mali broj autora, a samim time i dostupne literature, bavi se analizom povezanosti između ideoloških promjena u vođenju vanjske politike i dolasku nove vlade. Kao što Brommesson i Ekengren ističu u svojoj komparativnoj studiji britanske i švedske vanjske politike, obrazloženje za njihovu studiju počiva u često prisutnoj tvrdnji da ideologija igra podređenu ulogu i rijetko ostavlja utjecaj na vanjsku politiku (Meernik i Oldmixon, 2008). Analiza dva razdoblja u modernoj britanskoj politici (onoj vođenoj laburistima i trenutno vođenoj od strane Konzervativne), dat će nam odgovor na pitanje koje postavljaju Brommesson i Ekengren, kao i što će utvrditi je li se britanska vanjska politika uistinu promijenila u razdoblju od 1997. do 2016. godine, odnosno promjenom stranke/ideologije. Proučavanje utjecaja unutarnje-političkih faktora na vođenje vanjske politike bazira se na nekoliko istraživanja i studija. Prvo, određene studije smatraju da se smjer

vanjske politike ne može promijeniti, promjenom same vlade, već ovisi o dubokim strukturama (poput diskurseva koji se teško mijenjaju) s kojima se različite vlade i ideologije moraju poistovjetiti (Campbell u Brummesson i Ekengren, 2012). S druge strane, druge studije navode kako promjene u unutarnjoj politici, poput koalicijskih vlada, uloge nacionalnog parlamenta u političkom sustavu i promjene u političkom režimu, zapravo uistinu utječu na smjer vanjske politike (Kaarbo 1996; Kesgin i Kaarbo 2010; Hagan 1989; Brummesson i Ekengren 2012). Analizirajući dvije ideološki različite stranke i periode u kojima su iste upravljale Ujedinjenim Kraljevstvom, moći ćemo formirati određene zaključke i utvrditi je li ideologija u Ujedinjenom Kraljevstvu faktor koji također oblikuje vanjsku politiku. Kao što Keohane i Goldstein ističu kako je ideologiju nužno shvatiti kao koherentan sistem uvjerenja koji se bazira na tri razine: pogledima na svijet, načelnim uvjerenjima i uzročnim uvjerenjima (Goldstein i Keohane 1993a). U raspravi o unutarnje političkim faktorima koji utječu na vođenje vanjske politike, rasprave oko prirode institucionalnog dizajna pokušale su odrediti uzročni odnos između prirode navedenog i samog vođenja i smjera vanjske politike. Kauzalni odnos između promjene ideologije i vanjske politike po mnogima varira sa tipom institucionalnog dizajna u određenoj državi, koji uglavnom reflektira mnogo širim konceptom političke kulture (Brummesson i Ekengren 2012). Tzv. kulturalni argument u pokušaju da objasni promjene u vođenju iznosi nekoliko interesantnih tvrdnji i uglavnom je prisutan u teorijama demokratskog mira (Elder et al., 1982; Lijphart 1999; LeBlang i Chan 2003; Brummesson i Ekengren 2012). Tako u studiji o utjecaju unutarnje političkih faktora na odluku o sudjelovanju u ratu, LeBlang i Chan navode kako „kulturalni argument sugerira da su elite i mase u demokratskim režimima internalizirale određene norme koje se odnose na kompromis, umjerenost, i mirno rješavanje sukoba koji se potom prenose u vođenje vanjske politike“ (LeBlang i Chan 2003, 386). Takvi procesi iziskuju godine političke evolucije i ne mijenjaju se naprasno. Različiti oblici institucija, rutina i prihvaćenih normi konstituiraju političku kulturu koja pridonosi ublažavanju volatilnosti

političkih sustava i mogućnost za eventualne neočekivane promjene (Allison i Zelikow 1999, Goldman 1988, Brommesson i Ekengren 2012). No, kako ističu Brommesson i Ekengren, „iako je politička kultura važan faktor u vanjskoj politici, ne može očekivati da će se svi demokratski režimi ponašati jednako“ (Brommesson i Ekengren 2012,9). It tog razloga važno je prepoznati napraviti distinkciju između različitih tipova kulture i različitih tipova institucionalnog dizajna. Ponovno, LeBlang i Chan navode kako „umjesto pretpostavke da samo kompetitivni politički sustavi mogu spriječiti uključivanje u rat, neformalna kultura i tradicionalna dimenzija konsenzualnih političkih režima može čak poslužiti kao i efektivnija barijera uključivanju u rat“ (LeBlang i Chan 2003, 396). Kulturalni faktori u ova dva politička režima u demokratskim državama različito utječu na *policy outcomes*, ovisno o kojem se režimu radi- kompetitivnom ili konsenzualnom. Brommesson i Ekengren također navode kako su se koncepti kompetitivnog i konsenzualnog političkog režima izgradili na temeljima koje su postavili Arendt i Lijphart koji su analizirali westminsterski model i konsenzualni model te argumentirali svoje radove ističući kako institucionalni dizajn utječe na politike vlada (Lijphart 1999; Brommesson i Ekengren 2012). Naposljetku, valja spomenuti i Guy Petersov doprinos raspravi o utjecaju institucionalnog dizajna na razinu političke moći i odgovornosti. Peters gradi svoj argument na Lijphartovoj analizi westminsterskog modela, te ističe kako „institucionalna struktura većinskih sustava omogućava premijera da utječe na politiku, za razliku od konsenzualnih sistema u kojima to nije moguće“ (Peters 1999, 82). Navedene argumente i tvrdnje spomenutih autora testirati ćemo analizom vođenja vanjske politike u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1997 pa sve do danas i pokušati utvrditi je li pozicija premijera u westminsterskom modelu i u različitim ideološkim periodima uistinu toliko snažna i utjecajna u kreiranju, usmjeravanju i širenju granica vanjske politike.

2.1. Povijesne tradicije u vanjskoj politici Ujedinjenog Kraljevstva

Kao što Bevir *et al.* ističu, „na unutarnju politiku u Ujedinjenom Kraljevstvu utjecao je velik broj različitih političkih, kulturalnih i društveno-znanstvenih tradicija, dok vanjska politika nije izuzetak“ (Bevir *et al.* 2012). Najčešće spominjane političke tradicije su konzervativna, vigovska, liberalna i socijalistička tradicija koje su ostavile određeni utjecaj na modernu vanjsku politiku Ujedinjenog Kraljevstva (Hall 2012). Općenito, konzervativna tradicija kroz povijest je isticala skepticizam i razboritost u projiciranju moći u međunarodnim odnosima, istodobno ističući da je opreznost u promociji interesa Ujedinjenog Kraljevstva najprihvatljivija opcija (Hall i Rengger u Bevir *et al.* 2012). Vigovska tradicija u općenitom smislu bliska je konzervativnoj tradiciji, istodobno kritizirajući moralizam, ali uz dozu samopouzdanja „u sposobnost britanske diplomacije da utječe na dinamiku međunarodnih odnosa, otvarajući istodobno prostor za razmatranje moralno/etičke dimenzije u kreiranju vanjske politike“ (Hall 2006, 117). Kao što je već istaknuto, konzervativna i vigovska tradicija, koncentrirane su na jednostranu dimenziju vođenja vanjske politike, stavljajući interese Ujedinjenog Kraljevstva na prvo mjesto, gotovo ignorirajući izvanjske faktore i druge aktere u kompleksnom sustavu međunarodnih odnosa. To naravno nije uopće iznenađujuće. Konzervativna i vigovska tradicija pripadaju određenom povijesnom kontekstu koji nosi sa sobom i specifičan način razmišljanja i djelovanja, ne samo u međunarodnim odnosima, već i u ekonomiji i unutarnjoj politici. Liberalna i socijalistička tradicija s druge strane, uvelike se fokusiraju na međunarodnu zajednicu i prihvaćanje kozmopolitanizma kao pokretača međunarodnih odnosa (Bevir *et al.* 2012). Liberalna tradicija kao takva, poziva se na vođenje vanjske politike u duhu „kozmpolitske etike, ekonomske slobode, snažnog međunarodnog prava i institucija, kao i promoviranja liberalno-demokratskih oblika vlada“ (Bevir *et al.* 2012,6). Naposljetku, logično, socijalistička tradicija također prisvaja ideal kozmopolitanizma i internacionalizma kao i liberali, no ošto se protivi vrijednostima slobodnog tržišta i liberalne

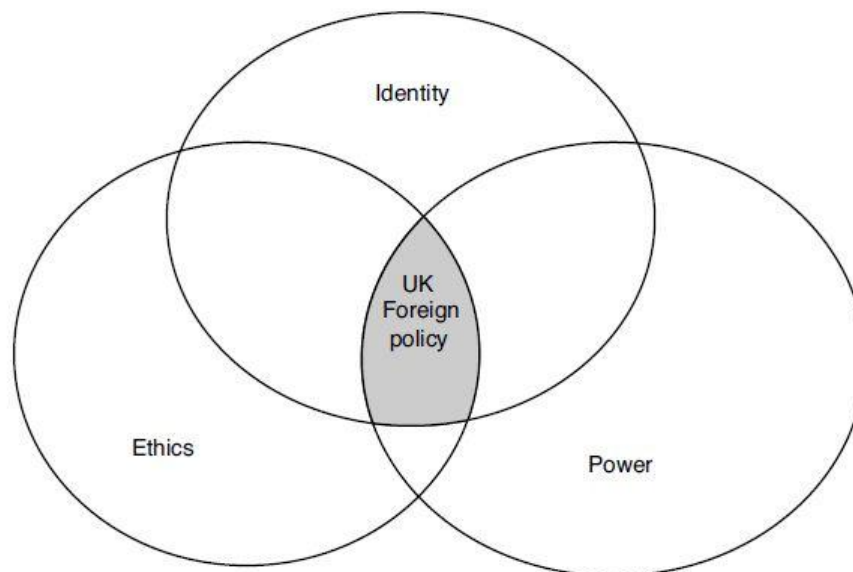
demokracije (Bevir *et al.* 2012). Vanjska politika Ujedinjenog Kraljevstva, naravno, nije bila i trenutno nije pod utjecajem samo jedne od tradicija. Kroz desetljeća i različite povijesne okolnosti, svaka od navedenih tradicija ostavila je svoj utisak na kreatore britanske vanjske politike. Bevir *et al.* naprotiv ističu kako je rijetko ikad u povijest britanske vanjske politika jedna tradicija dominirala u oblikovanju vladine vanjske politike (Bevir *et al.* 2012). Nadalje, oni ističu kako je npr. vlada Novih laburista pokazala je ultimativnu kombinaciju više tradicija i kreirala specifičnu vanjsku politiku, koja je svakako ostavila povijesni trag i odredila novi smijer britanskoj vanjskoj politici. Laburisti vođeni Blairom i Cookom, stvorili su spoj liberalnijeg socijalizma, socijal-demokratskih vrijednosti, pa čak vigovskih i konzervativnih vrijednosti, pristunih najviše u pripadnika *Civil Service*-a i vojske (Bevir *et al.* 2012). Kao što je već spomenuto, dugi niz godina, vigovska praksa vođenja vanjske politike bila je dominantna u vanjskoj politici (Bevir *et al.* 2012). U 1990-ima, otpuštanjem ideoloških pritisaka stvaranih dugogodišnjim sukobom zapada i istoka, nove ideje i vrijednosti zamijenile su one stare. Važno je spomenuti također i dodatne tri kulturalne tradicije koje su se u određenim trenucima u povijesti ukrižile sa starijim tradicijama (Bevir *et al.* 2012). Naime, kako navode Bevir *et al.*, tri najočitije tradicije su: Atlanticizam, pro-Europeanizam i pro-Commonwealth (Bevir *et al.* 2012). Logično, Atlanticizam sugerira bližu suradnju Ujedinjenog Kraljevstva sa Sjedinjenim Državama, pro-Europeanizam, snažniju integraciju Ujedinjenog Kraljevstva u EU, dok pro-Commonwealth tradicija naglašava važnost njegovanja odnosa sa bivšim kolonijama (Hague 2011). Naposljetku, treći set tradicija koji utječe na oblikovanje vanjske politike Ujedinjenog Kraljevstva su teorije i tradicije proizašle iz modernijih znanstvenih istraživanja u društvenim znanostima i međunarodnim odnosima, te se odnose na realizam, internacionalizam, različite tipove marksizma i post-marksizma kao i feminizma (Bevir *et al.* 2012).

2.2. Konzervativci i Laburisti – promjena ideologije kao okidač za promjenu u vanjskoj politici?

Daddow i Gaskarth ističu kako se dolaskom Novih laburista i prekidom dugogodišnje vladavine Konzervativne stranke, očekivalo mnogo (što uključuje prekid tradicionalne britanske vanjske politike), no ostvareno je relativno malo (Daddow i Gaskarth 2011). Tony Blair nije duljio sa otkrivanjem najvećih planova njegove administracije. Plan stvaranja nove i osvježene britanske vanjske politike, uključivao je nekoliko vanjskopolitičkih ciljeva. Prvi koncept „međuzavisnosti“ u međunarodnim odnosima imao je svoje korijene u neoliberalnim teorijama globalizacije, bazirao se na uvjerenju da iako globalizacija posjeduje mnogo negativnih strana, ona također donosi mnogo prilika za Ujedinjeno Kraljevstvo (Daddow i Gaskarth 2011). Drugi, pomalo konfliktan koncept laburističkog pogleda na međunarodne odnose uključivao je osnaživanje britanskog identiteta, podižući samopouzdanje Britanaca, što je prvi korak do ostvarivanja većih ciljeva na međunarodnoj pozornici (Daddow i Gaskarth 2011). Kako spomenuti autori tvrde, Novi laburisti bazirali su svoju politiku na tri komponente: tzv. „moralnoj dimenziji“, politici prema EU i igranju uloge mosta između Sjedinjenih Država i Europe (Daddow i Gaskarth 2011). Tri koncepta nove britanske politike započela su eru vladavine laburista i uglavnom služe kao *benchmark* kojim možemo analizirati vođenje vanjske politike u tom razdoblju. Kao što navode Daddow i Gaskarth (2011), najkonzervativniji element vanjske politike jest tzv. isticanje „moralne dimenzije“ u vođenju vanjske politike (Daddow i Gaskarth 2011). Robin Cook, tadašnji novi ministar vanjskih poslova isticao je važnost podržavanja nastojanja drugih naroda u ostvarivanju demokratskih prava kojih se Ujedinjeno Kraljevstvo i samo pridržava (Cook u Daddow i Gaskarth 2011). Često je isticao kako „Ujedinjeni Narodi moraju imati veću ulogu, važniju nego ikada prije“ (Cook 1997). Kao što navode Brommesson i Ekengren, „multilateralizam i podrška Ujedinjenim Narodima viđeni su od strane britanske vlade kao nužno potrebno sredstvo za održiv razvoj i prevenciju sukoba“

(Brommesson i Ekengren 2012,17). Laburistička vlada pokrenula je niz poteza istaknutih govorima ministra vanjskih poslova, drugih visokih službenika i premijera. Godišnji izvještaj za ljudska prava naveo je smjernice kojih se britansko ministarstvo vanjskih poslova drži, uglavnom vezano uz „mainstreaming“ ljudskih prava kroz više misija i širenje uključivanje nevladinih organizacija u sam proces donošenja odluka (Gaskarth 2006). Kao što navode Daddow i Gaskarth „moralna“ dimenzija vođenja vanjske politike naišla je na veliko neodobravanje i kritike od strane akademske zajednice, Konzervativne stranke i prošlih ministara vanjskih poslova, koji su smatrali da je koncept „moralne dimenzije“ pogrešan način vođenja vanjske politike, u kojem se interesi drugih globalno stavljaju ispred interesa Ujedinjenog Kraljevstva (Brown u Daddow i Gaskarth 2011). Sam premijer Blair, također je prihvatio diskurs i „moralnu dimenziju“ vođenja vanjske politike, ističući u Chicagu 1999 doktrinu „međunarodne zajednice“ koja je dala i bazu za njegovo tumačenje rata protiv Jugoslavije 1999. godine, klasificirajući isti kao „pošten rat, baziran na vrijednostima a ne na teritorijalnim ambicijama“ (Blair 1999). Sličan diskurs i vjera u korištenje vojnih snaga u svrhu ostvarenja moralnih ciljeva istaknut je i nekoliko godina kasnije, pred sam rat u Iraku. Kako ističu Daddow i Gaskarth, „Novi laburisti povelili su Ujedinjeno Kraljevstvo tri puta u rat, između 1997. i 2000. godine – prelazeći granice očuvanja ili promocije britanskih strateških ili sigurnosnih interesa nekoliko puta“ (Daddow i Gaskarth 2011, 6). Premijerova centralna uloga u britanskoj vladi snažno je utjecala na smjer vođenja vanjske politike. Uvjerenje Blairovog tima i samog Blaira o nužnosti obrane ljudskih prava i djelovanja kada su ista ugrožena dovelo je do nekoliko ratnih sukoba u kojima je Ujedinjeno Kraljevstvo sudjelovalo kao jedan od lidera (Sierra Leone i Kosovo) (Bogdanor 2005, 448). Kao što je već spomenuto u prošlom poglavlju, vanjska politika vođena Novim laburistima pokušala je sintetizirati do tada nevideni spoj ideoloških tradicija, ali također, i prilagoditi svoje djelovanje povijesnom kontekstu i situaciji u međunarodnim odnosima. Spajanje elemenata socijal-demokratske tradicije te novih

izazova i zahtjeva stvorenih u sve više globaliziranom svijetu kao i drugih teorija poput teorije međuovisnosti, neo-komunitarizma i teorije demokratskog mira, stvorilo je ideološku bazu kojom su se laburisti služili u određenim periodima (Atkins 2012). Dadow i Gaskarth osvrću se na tzv. tri kružna modela koji objašnjavaju i definiraju britansku vanjsku politiku od 1997-2010 godine. Doduše, kružni model britanske vanjske politike nije novost, već je prilagođen ideološkom i povijesnom kontekstu razdoblja vladavine Novih laburista.

Slika 7 Tri „nova“ kruga britanske vanjske politike. Izvor: Dadow i Gaskarth (2012)

Kao što se može vidjeti na slici, model se sastoji od tri dijela. Identitet se odnosi na britanski identitet i samopercepciju, odnosno fenomen svojstven određenoj naciji i njezinoj povijesnoj tradiciji koja još uvijek utječe na emocije i kolektivnu svijest. Pitanja poput - bi li Britanci poduprijeli vanjskopolitičku strategiju i istodobno identificirali se odlukama donositelja odluka? Poklapa li se smijer vanjskopolitičkih odluka sa britanskom samopercepcijom i načinom na koji Ujedinjeno Kraljevstvo želi biti viđeno od strane drugih? - definiraju moment identiteta u britanskoj vanjskoj politici i simultano ostavljaju utjecaj na donositelje odluka (Daddow i Gaskarth 2012). Moment britanskih vrijednosti, drugi je dio kružnog modela. Moment vrijednosti i etičnosti pita se jesu li vanjskopolitičke odluke u skladu s britanskim i

međunarodnim pravom, the podupiru li odluke ljudska prava, demokraciju i vladavinu prava (Daddow i Gaskarth 2012). Kao što je već spomenuto, realistički pogled na svijet uklonjen je sa „tržišta ideja“ dolaskom Novih laburista, koji su često isticali važnost vođenja „etične vanjske politike“ sa snažnom perspektivom usmjerenom na internacionalizam (Bulley 2009). Posljednje, moć se odnosi na percepciju Ujedinjenog Kraljevstva u smislu posljedica koje vanjskopolitičke odluke imaju na jačanje britanskog položaja u svijetu (Daddow i Gaskarth 2012).

Kao što je već navedeno, retorika nove laburističke vlade djelomično je ostvarena na samom početku, no „održavanje takve retorike bilo je ograničeno već na samom startu“ (Daddow i Gaskarth 2012, 41). U novom mileniju, laburistička vizija Ujedinjenog Kraljevstva kao mosta između EU i SAD-a te primarne sile u međunarodnim odnosima, gotovo ekskluzivno je bila određena harmonijom između SAD-a i EU (Daddow i Gaskarth 2012). Mnogi autori, komentatori i analitičari složili su se suglasno da kako su prve godine laburističke vlade bile određene građenjem mosta između Europe i Sjedinjenih Država, tako su preostale godine na vlasti (post-2001) bile određene urušavanjem tog mosta (Riddel 2003; Wallace 2005; The Times 2006; Daddow i Gaskarth 2012). Odluka da se Ujedinjeno Kraljevstvo uključi u rat protiv terorizma i invaziju na Irak, bila je dominantno određena jednom osobom – premijerom Blairom. Coates i Krieger navode kako je Blairova odluka bila krucijalna i „vitalna posebice u slučaju američke invazije na Irak“ (Coates i Krieger 2004), dok Withers navodi kako su navedene Blairove odluke „osujetile njegove aspiracije da uspješno rebrendira Ujedinjeno Kraljevstvo kao 'pivotalnu silu', ostavljajući mu uski prostor za manevar i osiguravajući tek poziciju vjernog američkog saveznika“ (Wither 2003, 72). Odluka da se sudjeluje u ratu protiv Iraka 2003, britanska je javnost vidla kao izdaju imidža Ujedinjenog Kraljevstva i njegove uloge koju bi ono trebalo igrati u svijetu (Daddow i Gaskarth 2012). Takozvani „most“ između Europe i Sjedinjenih Država i očuvanje tog mosta, na kraju se ispostavilo kao teška misija.

Milijunski prosvjedi na ulicama Londona u veljači 2003. godine te raskol u vladi i parlamentu (139 Laburista odlučilo je ne glasati za slanje britanskih trupa u Irak), jasno su pokazali da je britanska vanjska politika u krizi (Daddow i Gaskarth 2012).

Nakon odlaska Tonya Blaira 2007. godine, Irak i rat u Iraku postali su manje važna tema (Daddow i Gaskarth 2012). Također, okolnosti u međunarodnim odnosima su se također promijenile. Dolazak Gordona Browna, usporavanje europske integracije glasanjem protiv novog „ustava“ EU u Francuskoj, Nizozemskoj i Irskoj, te kraj Bushove administracije, izazvale su osjećaj zbuđenosti i nesigurnosti u britanskoj vanjskoj politici (Daddow i Gaskarth 2012). U razdoblju od 13 godina (1997-2010), britanska vanjska politika drastično je promijenila svoj ideološki fokus. Razdoblje prije dolaska Novih laburista, bilo je obilježeno snažnim fokusom na racionalizam. Toku godina i ideološkom promjenom, fokus se inkrementalno miče sa racionalizma na mješavinu ideologija koja obuhvaća racionalizam i revolucionarni liberalizam (Brommesson i Ekengren 2012). Isti autori navode kako se ideološka razlika u vođenju vanjske politike može najbolje vidjeti u govorima najviše pozicioniranih političara. Gordon Brown 2009. godine, još uvijek je strogo zagovarao nužnost „intenzivne globalne suradnje“, dok je prvi podpredsjednik vlade Nick Clegg, 2010. spominjao „bitku ideja“, kako bi nova nada konzervativaca, premijer David Cameron, 2011. fokusirao vanjskopolitički diskurs na promociju demokracije i slobode (Brommesson i Ekengren 2012, 17). David Cameron, prije dolaska na čelo Ujedinjenog Kraljevstva, dijelo je mnogo sa starim konzervativcima i konzervativnom ideologijom. Skeptičan prema britanskim vanjskopolitičkim avanturama i zagovaratelj umjerenog izolacionizma, pokazao je nekoliko puta sudržljivost prema ratu u Iraku i kritiku izraelske vanjske politike (sukob Izrael-Libanano 2006. godine) (Oborne 2015). No, nakon nekoliko godina na čelu britanske vlade, Cameron je snažno promijenio svoju vanjskopolitičku ideologiju. Gotovo glavna uloga Ujedinjenog Kraljevstva u invaziji na Libiju 2011. godine, aktivno vojno uključivanje u borbu protiv

Assadovog režima u Siriji spriječeno je samo zbog aktivne uloge Parlamenta u konačnoj odluci i koje je ostalo samo na bombardiranju Assadovih snaga (Osborne 2015). Slični, no ne identični povijesni kontekst, ideološki je približio Blaira i Camerona, a samim time potvrdio da iako je došlo do ideološke promjene na najvišoj razini, vanjska politika rob posebnog historijsko-političkog konteksta koji snažno utječe na donositelje odluka. Osborne u svom članku navodi kako je dolaskom svježeg konzervativnog vodstva, pomalo neiskusnog u vođenju vanjske politike, stvoren vakum koji je „ispunjen malom ali moćnom klikom neokonzervativnih političara koja je uključivala dvojicu najvažnijih – George Osborna i Michaela Govea¹“ (Osborne 2015; *The Guardian* 2011). Kabinet, a posebno priroda sitnih mehanizama u političkom sustavu Ujedinjenog Kraljevstva, posebice diskrecija premijera da se okruži poznanicima i starim suradnicima, dodatno komplicira sam proces donošenja odluka u vanjskoj politici. Naime, najbliži suradnici su također i najbliži savjetnici i sudonositelji odluka u velikom broju slučajeva. Na primjeru konzervativne vlade Davida Camerona, može se vidjeti njegova politička, ideološka i idejna postepena promjena koja se očitovala u promjeni pristupa u međunarodnim odnosima.

¹ Michael Gove i njegove veze sa neokonzervativnim think tankovima nisu tajna, kao što je njegova snažna potpora invazije na Irak također zabilježena u britanskim političkim analizama.

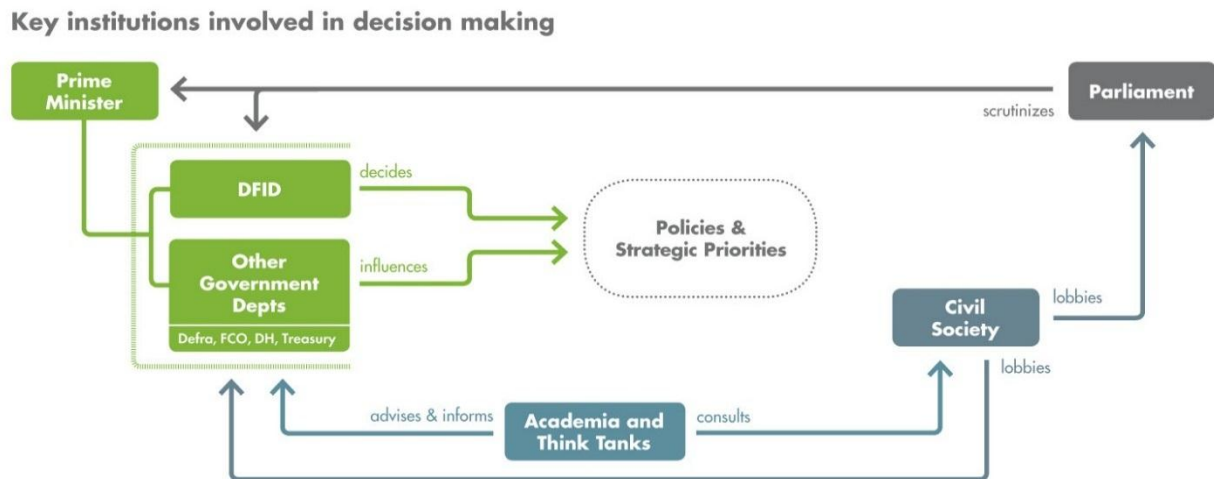
3. Ključni akteri u britanskoj vanjskoj politici

Kao što Paul Williams ističe, „vanjskopolitičke odluke ne donose se u političkom vakuumu, već se oblikuju unutarnje-političkim faktorima kao što je javno mišljenje, globalnim procesima kao što je tehnologija i komunikacije, integracijskim tendencijama (naročito unutar Europske Unije) te transnacionalnim silama poput lobiranja i nevladinih organizacija (Williams 2004, 909). Treće poglavlje čini esencijalni dio ove teze. U ovom poglavlju analiziramo ključne aktere u britanskoj vanjskoj politici, promatramo veze između istih te odgovaramo na istraživačko pitanje. Ključno je odrediti kako ti akteri i institucije funkcioniraju, odrediti tko formulira i kreira politike u domeni vanjske politike te na kraju promotriti tko ima kontrolu nad „kormilom“ i zadnju riječ u kompleksnom procesu donošenja odluka. Kao najključniji akteri navedeni su Ured za vanjsku politiku i Commonwealth, Parlament te mediji i nevladine organizacije i premijer. Ured za međunarodni razvoj te preostale manje agencije i uredi također su važan dio procesa kojim se utječe na donositelje odluka no nisu u fokusu ovog istraživanja. No, ne postoji jednostavan odgovor na pitanje: '„tko kreira vanjsku politiku UK?“. Kao što navodi Williams, vanjsku politiku Ujedinjenog Kraljevstva, nemoguće je promatrati u jednini (Williams 2004). Istovremeno, vode se različite politike, vođene od strane različitih institucija, aktera i pritisaka koji dolaze izvana (Williams 2004).

Britanska moderna vanjska politika počiva na nekoliko tradicionalnih stupova. U prijašnjim poglavljima napomenuli smo različite tradicije i poglede na vođenje vanjske politike, no četiri stupa trenutno predstavljaju teoretski temelj i smijer vođenja britanske vanjske politike. Kerr točnije navodi četiri temeljna stupa vanjske politike (Kerr 2016). Prvi stup odnosi se na povijesni odnos između Londona i Washingtona (Kerr 2016). Naravno, pogotovo nakon bolnog reza u povijesnom toku integracije Ujedinjenog Kraljevstva u EU, taj odnos ponovno postaje

fundamentalna crta u britanskoj vanjskoj politici. Kao što Kerr nonšalantno i hrabro navodi, „Ujedinjeno Kraljevstvo korisno je SAD-u do te mjere u kojoj može kvalitetno predstaviti interese SAD-a, Europljanima“ (Kerr 2016). Baš iz tog razloga, odlazak iz tabora europskih država, odriješiti će u budućnosti Ujedinjeno Kraljevstvo prijašnje sposobnosti da zastupa vlastite interese i interese prisnih i najbližih saveznika – Sjedinjenih Država. Nadalje, Kerr vidi Nato savez kao drugi stup moderne britanske vanjske politike. Nato savez ponovno je aktualna tema u europskim državama, naročito nakon povećane vojne aktivnosti Rusije i percipirane prijetnje Nato članicama na istoku i sjeveru Europe, što primarno uključuje Baltičke zemlje i situaciju u Ukrajini (Krim i Donbass) (Kerr 2016). Postojeće ublaženo rivalstvo u Nato savezu između Njemačke, Francuske, Velike Britanije i SAD-a, po Kerru je bilo ublaživano u sastancima na razini Vijeća EU (Kerr 2016). Budućnost i sloga u Nato savezu definitivno će ovisiti o komunikaciji i suradnji između najvažnijih partnera. Izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz EU definitivno neće pozitivno utjecati na kohezivnost Nato saveza, pogotovo u razdoblju nakon Brexita gdje britanski bivši glavni EU partneri zahtijevaju brzi i što bezbolniji izlazak Ujedinjenog Kraljevstva. Treći stup po Kerru čini povijesno iskustvo i naučene lekcije iz povijesti (Kerr 2016). To se posebice odnosi na nužnost stabilnosti kontinentalne Europe, posebice središnje Europe koja je krucijalna za stabilnost čitavog kontinenta (Kerr 2016). Izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva iz EU otvaraju se mogućnosti za nove bilateralne suradnje i posebne odnose, posebice sa Poljskom te Baltičkim zemljama. Četvrti stup odnosi se na poštovanje multilateralnih sporazuma baziranih na točno određenim pravilima i postojećim poretom (Kerr 2016). Naravno, zbog još uvijek posebnog statusa u hijerarhiji UN-a, Ujedinjeno Kraljevstvo posebice cijeni međunarodne sporazume i pravila, kao i trgovinske sporazume koji desetljećima pomažu ekonomiju Ujedinjenog Kraljevstva. U narednih nekoliko paragrafa analizirati ćemo najvažnije aktere u britanskoj vanjskoj politici, aktera u službi

tradicije, ideala, vrijednosti, ali i slučajnosti. Slika 3. prikazuje kompleksnost donošenja odluka u britanskoj vanjskoj politici koja uključuje mnogo aktera sa različitim interesima i ciljevima.

Slika 8. Akteri i proces donošenja odluka u vanjskoj politici. Izvor:
<http://donortracker.org/sites/default/files/SEEK%20Donor%20Profile%20UK%20February%202014.pdf>

Naravno, cilj ove teze jest odrediti aktere koji su najutjecajnije u procesu donošenja odluka ili utjecaja na sam proces donošenja odluka. Slika 3. pokazuje da je odgovor na istraživačko pitanje nije jednostavan i ne odnosi se na jednog aktera (poput premijera) kao što često mnogi površno zaključuju. Kratkim analizom aktera, razbistriti ćemo sliku i dati odgovor na pitanje, istovremeno nastojeći plasirati kompleksniji argument ali i jasno odrediti najutjecajnije aktere.

3.1. Britanski *Ured za vanjske poslove i Commonwealth*

Britanski Ured za vanjske poslove i Commonwealth stvoren je 1968. godine spajanjem Ureda za vanjske poslove i Ureda za Commonwealth. Na čelu Ureda nalazi se državni tajnik za vanjske poslove i Commonwealth (ministar) koji je također i član užeg vladinog kabineta te se smatra prestižnom i vrlo utjecajnom pozicijom sa velikom odgovornošću. Ured za vanjske poslove zapošljava 14,000 ljudi raspoređenih u 270 diplomatskih misija (FCO 2016). Naravno,

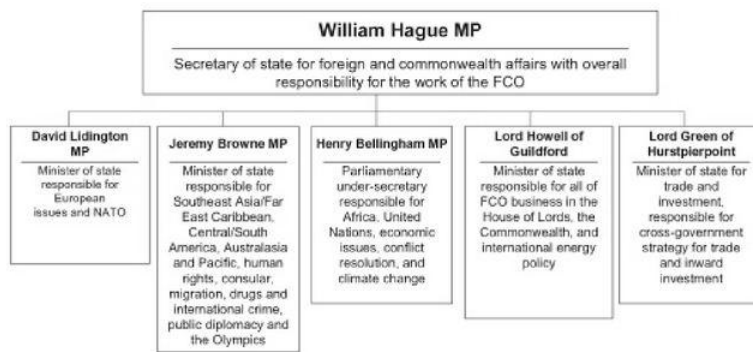
spomenuta veza vladin kabinet- Ured za vanjske poslove ukazuje na ovisnost ureda o vladinim direktivama i uputstvima koja su naravno, kreirana na najvišoj razini. Prema službenom opisu, temeljna zadaća Ureda za vanjske poslove i Commonwealth jest da „promovira interese Ujedinjenog Kraljevstva, istodobno pomažući britanske građane i 'businesses'“ (FCO 2016). Nadalje kako Ured ističe, odgovorni su za sljedeće tri stvari:

- Održavanje i štíćenje državne sigurnosti Ujedinjenog Kraljevstva, boreći se protiv terorizma i proliferacije oružja, kao i spriječavanje te ublažavanje sukoba
- Jačanje ekonomskog prosperiteta promoviranjem izvoza i investicija, otvaranjem novih tržišta, osiguravanjem pristupa novim resursima te promoviranjem održivog razvoja
- Potpota britanskim državljanima diljem svijeta putem modernih i efikasnih konzularnih usluga

(FCO 2016)

U 2015 godini, Ured je kreirao strateški/akcijski plan od 2015. do 2020. godine kojim se daju okvirne smjernice djelovanja gdje se sažeto prezentiraju prioriteti. Kao što je već spomenuto, u novom akcijskom planu Ured ističe važnost njegovanja „posebnog odnosa“ između Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih Država, kao i suradnja sa partnerima u Europi, koja je ipak spomenuta veoma šturo (Single departmental plan, 2015). Nadalje, istaknuta je važnost održavanja i promoviranja boljih odnosa između UK i zemalja Azije, Latinske Amerike i Afrike (Single departmental plan, 2015). Kao što je već spomenuto, ističu važnost održavanja međunarodnog pravnog poretka, „reformiranjem institucija poput UN-a, Commonwealtha i EU kako bi one pomogle globalni rast i prosperitet u 21. stoljeću“ (Single departmental plan, 2015). Slika 4. prikazuje kako izgleda kabinet ministra vanjskih poslova koji poput premijera kontrolira svoj vlastiti ured. U zadnjih desetak godina autori koji se bave

analizom britanskih institucija i vanjske politike, često navode kako je Ured za vanjske poslove i Commonwealth oslabio u kontekstu svojih nadležnosti i moći (Gaskarth 2013). Rebrandiranje Ureda i dodjeljivanje novih nadležnosti (poput promocije poduzetništva i britanskog gospodarstva) počelo je dolaskom Novih laburista, točnije Robina Cooka koji je

percipirao britanska veleposlanstva kao ključne točke za promociju gospodarstva i gospodarske suradnje² (Gaskarth 2013). Tako

Slika 9. Primjer sub-kabineta u FCO za vrijeme prve vlade Davida Camerona, izvor: Gaskarth (2013)

npr. 2011. godine,

godišnji izvještaj Ureda za vanjske poslove ističe da je Ured za vanjske poslove u suradnji sa ostalim institucijama „pomogao 23,400 tvrtki, pritom osiguravajući 6 milijardi funti vladi UK-a“ (FCO Izvještaj za 2011, 2012). Također, moderniziranjem administracije, došlo je i do rezanja tekućih troškova što je uslijedilo određenim ograničenjima i restrukturaciji Ureda (Gaskarth 2013). No, kao što neki autori ističu, vanjska politika zadržala je visoku razinu autonomije, za razliku od ostalih resora (Burall, Donnelly i Weir 2006). Stavimo li programski i ideološki dio na stranu, otkriti ćemo čitav mehanizam odgovornosti, hijerarhije i velik broj aktera koji djeluju u Uredu za vanjske poslove i Commonwealth. Državni tajnik (ministar) za vanjsku politiku, često je dio uže i najutjecajnije političke klike, bliske osobi premijera te je samim time i jedno od najprestižnijih i najodgovornijih pozicija. No, kao što navodi Gaskarth, za razliku od drugih ministara, ministar vanjskih poslova često nije u prostoru kontrole sudske kontrole, što znači da su odluke o „vanjskoj politici“ često izvan kontrole drugih utjecajnih

² 2009. godine, britanska vlada uvela je tzv. „business ambasadore“ zadužene za koordinaciju i promociju izvoza između Ureda za vanjske poslove i drugih ekonomskih institucija.

tijela vlasti. Naravno, samovoljne odluke ministara vanjskih poslova su gotovo nepostojeće u povijesti Ujedinjenog Kraljevstva, pošto kao što je već navedeno, ministar je dio užeg tima premijera Ujedinjenog Kraljevstva. Naposljetku, diplomati, službenici, konzuli posjeduju određenu i ograničenu autonomiju, koja je već ograničena strogom hijerarhijom u diplomaciji. Spomenuti broj od 14,000 ljudi uistinu je impresivan, a samim time zahtjeva kontrolu te racionalan, efikasan i moderan administrativni sustav.

3.2. Britanski parlament

Tokom 20. stoljeća, uloga britanskog parlamenta u vanjskoj politici postepeno se povećavala i komplicirala. S jedne strane neki autori klasificirali su utjecaj parlamenta kao marginalan, no autori poput Ihalainena i Matikainena (2016) navode kako se u britanskom slučaju, utjecaj parlamenta u kreiranju vanjske politike povećao tokom 20. stoljeća. Iako se istraživači često sukobljavaju oko točnog početka jačanja uloge parlamenta u vanjskoj politici, neki povjesničari navode „Norvešku debatu“ 1940. godine, iniciranu od strane Chamberlainove vlade kao početak uplitanja parlamenta u vanjsku politiku UK (Ihalainen i Matikainen 2016). Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata i pojava nuklearnog naoružanja po Carstairsu i Wareu ojačala ulogu parlamenta, doduše u ograničenom obliku, u glasanju o vanjskopolitičkim pitanjima (Carstairs i Ware 1991). Početkom 1960-ih godina, uloga parlamentarnih odbora počela je igrati značajnu ulogu u istragama i dodatnoj kontroli nad određenim odlukama (Ihalainen i Matikainen 2016). Službeno, odbor za vanjske poslove uveden je 1979. godine (Ihalainen i Matikainen 2016). Sustav parlamentarnih odbora povećao je kontrolu nad odgovornošću vlade, što je proporcionalno utjecalo i na parlamentarizaciju vanjske politike, kako se sustav odgovornosti vlade pojačavao (Ihalainen i Matikainen 2016). Nadalje, istražujući parlamentarizaciju vanjske politike, lako se može uočiti povezanost civilnog društva i nevladinih organizacija s parlamentom i njegovim specifičnim djelovanjem (mediji te NGO).

Mnogi zastupnici u parlamentu imali su i imaju veze sa članovima civilnih udruga, čije se veze održavaju putem lobiranja koje u parlamentu igra veliku ulogu. Nadalje, autori Ihalainen i Matikainen te Matikainen i Roitto, analiziraju kako su međunarodne organizacije ostavile traga na parlamentarizaciji vanjske politike. Kako autori navode, „međunarodne organizacije utječu na rad nacionalnih parlamenata, stvarajući mogućnost da zastupnici raspravljaju o nacionalnoj politici koja će se voditi u kontekstu međunarodnih organizacija“ (Ihalainen i Matikainen, 12). Primjeri iz nedavne povijesti (glasovanje o bombardiranju Libije, glasovanje o uključivanju u rat protiv Assada, te glasovanje o invaziji na Irak 2003. godine) ukazuju na važnost parlamenta, logično, kao pozornice na kojoj se debatira, iznose mišljenja i na kojoj se na kraju glasa o ključnim odlukama koje se ne tiču izravno vođenja vanjske politike, već se tiču krucijalnih trenutaka (ratovi, nacionalna sigurnost) koji čine samo jedan manji dio kompleksnog procesa donošenja odluka u vanjskoj politici. Kao što Strong navodi, glasanje o uključivanju u rat protiv Assadovog režima 2013. godine, pokazalo je vrhunac utjecaja parlamenta, kao prostora za debatu i mjesta na kojem se ponekad izravno odlučuje o opsežnim posljedicama koje utječu na britanski imidž u svijetu i britansku vanjsku politiku (Strong 2015). Razdoblje Tonya Blaira bilo je obilježeno neaktivnošću parlamenta, koji se po pitanju vanjske politike stavio pod utjecaj trenutne vlade, što se naglo promijenilo u zadnjih nekoliko godina. SAD više ne može sa sigurnošću računati na lojalnost svog posebnog saveznika, što stvara određene tenzije i kreira prostor za buduće nesuglasice između zapadnih saveznika. No, Strong također navodi kako „takova nova dinamika čini britansku vanjsku politiku više demokratskom“ (Strong 2015, 1139). Uz povećanje demokratičnosti, „povećava se i kvaliteta odluka koje se donose u vanjskoj politici“ (Strong 2015, 1139). S druge strane, nekonzistentnost i nekoherentnost čini Ujedinjeno Kraljevstvo manje pouzdanim saveznikom što će, kao što je već istaknuto, negativno utjecati na britanski kredibilitet (Strong 2015). Spremnost zastupnika da se žustro suprotstave određenim pitanjima, te aktivno angažiraju u medijima i civilnom društvu, ukazuje

na važnost uloge zakonodavca i parlamenta u neizravnom donošenju odluka. Kao primjer korisne suradnje parlamenta i šireg spektra aktera navodimo APPG (All-Party Parliamentary Group) koji dovodi na jedno mjesto zastupnike, privatni sektor i nevladine organizacije koji potom raspravljaju o ključnim *policy* problemima, koji se često tiču vanjske politike. Iako nemaju službenu poziciju u parlamentu, njihov utjecaj ovisi o članovima i financijama (Donor Tracker 2014). Globalizacija i integracija Ujedinjenog Kraljevstva u međunarodne odnose i organizacije dovelo je do povećanja mogućnosti parlamenta da raspravlja o vanjskoj politici na nacionalnoj razini (Ihalainen i Matikainen 2016). Kao i u nekim drugim državama (Finska npr.), rastući euroskepticizam doveo je do daljnjeg inzistiranja Britanaca na jačanju suvereniteta nacionalnog parlamenta, što kao posljedicu ima i snažniju ulogu parlamenta u kontroli britanske vanjske politike.

3.3. Premijer

Pozicija premijera u britanskom političkom sustavu jest centralna i nosi veliku odgovornost. Samo nekoliko studija pozabavilo se analizom različitih osobnosti premijera i kako su iste utjecale na uspješnost ili pak neuspješnost vlade. Kao što Dyson navodi, čak i mnogi institucionalisti koji odbijaju prepoznati značajnost individualnih aktera u političkom sustavu, zaključuju da su „pravila uvijek nepotpuna, a proces implementacije pravila je uvijek otežan što otvara prostor za individualnu inicijativu“ (Dyson 2004, 55). King pak navodi kako premijersko mjesto u britanskoj vladi jest veoma dinamična pozicija (King 1985). Osobe koje vrše tu poziciju razlikuju se značajno u stilu donošenja odluka, i svrsi vršenja te dužnosti (King 1985). Lee navodi kako su se različiti premijeri nosili sa identičnim situacijama na njima specifičan način (Lee 1998). Kako bi politička znanost bila efikasnija u analizi utjecaja individualaca na proces kreiranja politika (u ovom slučaju vanjske politike), po Rhodesu je potrebno razviti sofisticiranu analizu uloge premijera u britanskom političkom sustavu i kako

osobnost pojedinaca može „transmutirati u specifične institucionalne i policy stilove upravljanja“ (Rhodes 1995). Iako Rhodesov rad već pripada „dalekoj“ povijesti (1995), politička znanosti još uvijek nije iznjedrila važnije radove i analize osobnosti/kvaliteta britanskih premijera i njihovog utjecaja na dinamiku političkog sustava. Specifični događaji u međunarodnim odnosima, poput ratova, humanitarnih kriza i katastrofa uglavnom služe kao *benchmark* za procjenu važnosti osobe premijera u vanjskoj politici. Dyson u svojoj analizi nudi primjere Korejskog rata, Sueske krize i Falklandskog rata kao trenutaka u kojima su specifični faktori koji se tiču premijerske osobnosti, određivali kurs britanske vanjske politike (Dyson 2004). Naime, Falklandska kriza po Dysonu nudi bogati izvor dokaza o britanskoj vanjskoj politici. Kao što Dyson navodi, „Falklandska kriza ukazuje na važnost donošenja odluka u manjim grupama, pošto se većina odluka u tom slučaju donosilo od strane veoma malog broja ljudi – ministara i državnih službenika“ (Dyson 2004, 180). Nadalje, u ključnim trenucima većih *policy* promjena, manja skupina donositelja odluka prepoznala je važnost osiguravanja potpore čitavog kabineta (Dyson 2004). U tom slučaju, dvije individue odigrale su ključnu ulogu u usmjeravanju procesa donošenja odluka i konačnom usvajanju istih (Dyson 2004). Premijerka Margaret Thatcher usredotočila se na „formiranje problema na jednodimenzionalan način, što se odrazilo na njezinu koncentraciju na samo jedan jedini problem“ (Dyson 2004, 180). Francis Pym, ministar vanjskih poslova, s druge strane usredotočio se na diplomatski pristup rješavanju problema, što ga je izravno dovodilo u sukob sa premijerkom (Dyson 2004). Kako Dyson navodi, to je iznjedrilo velik broj nesuglasica između ključnih aktera i upotrebu resursa u svrhu međusobnog „blokiranja“ (Dyson 2004). Naposljetku, Thatcher i njezin „crno-bijeli“ pogled na kriznu situaciju koji je favorizirao upotrebu vojne sile, bio je ublažen Pymovim diplomatskim pristupom u rješavanju problema koji je izravno utjecao na ublažavanje i de-eskalaciju krize, istovremeno ograničavajući izvršnu vlast da u potpunosti odustane od diplomatskih mjera (Dyson 2004).

3.4. Mediji i vanjska politika

Kao što smo istaknuli na početku poglavlja, zbog činjenice što mediji nisu institucionalizirani akter, izravno uključen u vanjsku politiku, neće biti u fokusu ove teze. No, zbog same važnosti medija u kreiranju javnog mnijenja i utjecaja na političare, nije moguće zanemariti njihov utjecaj općenito na proces donošenja odluka.

Gaskarth ističe da je utjecaj medija na politiku u liberalnim demokracijama predmet mnogih debata (Gaskarth 2013). Neki vide medije kao samostalne i moćne aktere koji tječu na način na koji vlade i javnost razmišlja i koje politike su u centru pozornosti, dok drugi vide medije kao oruđe vladajuće elite (političke i društvene) koje je također manipulirano od strane istih (Gaskarth 2013). U Ujedinjenom Kraljevstvu mediji su odigrali nekoliko uloga u formiranju javnog i političkog mnijenja. Gaskarth navodi primjer humanitarne krize u Etiopiji 1980-te godine u kojoj su britanski mediji odigrali ključnu ulogu i „prisilili“ vladu da podredi više resursa u pogledu investiranja u pomoći Africi i afričkim zemljama (Gaskarth 2013). Također, ratovi na području bivše Jugoslavije, točnije na području Bosne i Hercegovine i Kosova, te fokus medija na ratne zločine i genocid, stavilo je pritisak na britansku vladu i zahtjev za nekom vrstom intervencije (Gaskarth 2013). S druge strane, ratovi na prostoru Kavkaza, imali su mali ili gotovo nikakav utjecaj na javno mnijenje i britansku vladu (Gaskarth 2013). Također, uoči invazije na Irak, laburistička vlada koristila je određene medije kao oruđe kojim se isticala opasnost od iračkog oružja za masivno uništenje i kojim se podizala nepotrebna razina zabrinutosti među javnosti (Gaskarth 2013). Također, izuzetno je teško analizirati izravan utjecaj medija na javno mnijenje koje nije ekskluzivni produkt utjecaja medija, već više faktora – od političke kulture, obrazovanja, društvenog okruženja, itd. Ponovno, mediji su važan dio demokratskih sustava, no u ovom slučaju, mediji ne mogu biti smatrani ključnim akterom u

svakodnevnom kreiranju i vođenju vanjske politike. Naravno, oni su važan faktor u trenucima presudnih i velikih vanjskopolitičkih događaja te služe kao posrednik između naroda i političara te služe kao još jedan instrument i oruđe kojim se izvršna i zakonodavna vlast mogu „kontrolirati“. Milijunski anti-ratni prosvjed 2003. godine jedan je od neizravnih produkata snage medija.

4. Zaključak

Počevši od teorijskog uvoda, stvorili smo teorijski pregled tradicija i ideologija koje su tokom više desetljeća činile temelj britanske vanjske politike. Tih temelja teško se odreći (a i nepotrebno), te oni i danas neizravno utječu i prakticiraju se od strane novih generacija političara. Istraživačko pitanje: „tko kreira vanjsku politiku Ujedinjenog Kraljevstva?“, slažemo se jest ambiciozno i pomalo neprecizno. No, samo pitanje zapravo odražava i konstelaciju snaga u britanskoj vanjskoj politici. Ne postoji dominantan akter u doslovnom smislu te riječi. Naravno, akteri poput premijera i njegovih najbližih suradnika naoko uživaju diskreciju u donošenju određenih odluka, no vanjska politika, kao što smo naveli u prijašnjim poglavljima, ne vodi se u političkom vakuumu, što znači da široka paleta faktora i aktera utječe na istu. U samom centru između teorije i povijesne analize, raspravljali smo o utjecaju ideologije na promjenu vanjske politike. Naime, izravne dokaze u društvenim znanostima gotovo je nemoguće prezentirati. No, u ovom slučaju može se zaključiti da smjena stranaka u Ujedinjenom Kraljevstvu ne utječe značajno na promjenu vanjske politike. Činjenica je da se politički i administrativni kadar mijenja, što naposljetku djelomično i ima utjecaj na način nošenja sa određenim problemima. Administracija Novih laburista, vođena premijerom Blairom napravila je djelomičan rez u povijesti. No, iako su Novi laburisti imali impresivnu vanjskopolitičku platformu sa konkretnim smjernicama za djelovanje, vanjski faktori poput terorizma, globalizacije, specifične situacije na Bliskom istoku bili su veliki test za Blairovu administraciju. Desetak godina kasnije, mnogi optužuju Blairovu administraciju zbog odluke o ulasku u rat protiv Iraka te bezkompromisno savezništvo sa Sjedinjenim Državama. Drugi vide u Blairu političkog genijalca i inspiraciju. Nakon Gordona Browna, iskusnog no nevještog političara, Konzervativci se susreću sa drukčijom situacijom u međunarodnim odnosima. Poučeni lekcijama iz bliske prošlosti, neskloni kompromitaciji i hrabrim podvizima u

međunarodnoj areni, Cameronova vlada iskušava na vlastitoj koži jačanje drugih aktera u kreiranju vanjske politike Ujedinjenog Kraljevstva. Parlament i sve veći utjecaj društvenih mreža ograničili su izvršnu vlast u donošenju određenih odluka, što je kao posljedicu imalo pomalu konfuziju u starim savezničkim krugovima, poglavice Sjedinjenim Državama. To nas vodi do zaključka da su različiti akteri u različitim periodima britanske povijesti imali specifičnu ulogu u kreiranju vanjske politike. Neuspjeh „liberalnog intervencionizma“ definitivno je ostavio utjecaj na slobodu izvršne vlasti u donošenju važnih vanjskopolitičkih odluka. Iako definitivno nije moguće zaključiti da Ured za vanjsku politiku i Commonwealth, premijer i njezin uži kabinet nemaju veliki utjecaj na proces donošenja odluka (radi se ipak o najdominantnijim akterima u britanskoj vanjskoj politici), trend jačanja drugih aktera i institucija neće se zaustaviti. Demokratizacija procesa odlučivanja krucijalan je korak do uravnoteženog i kontroliranog donošenja kvalitetnih politika. Odgovor na istraživačko pitanje dakle nije jednostavan. Iako smo identificirali krucijalne aktere koji kontroliraju vanjsku politiku, ne može se reći da oni imaju ekskluzivnu kontrolu nad donošenjem odluka.

Bibliografija

About - Foreign & Commonwealth Office - GOV.UK". *Gov.uk*. N.p., 2016. Web. 10 Aug. 2016.

Allison G and Zelikow P (1999) *Essence of Decision – Explaining the Cuban Missile Crisis*. 2nd ed. New York: Longman.

Atkins, J. (2013), A Renewed Social Democracy for an ‘Age of Internationalism’: An Interpretivist Account of New Labour's Foreign Policy. *The British Journal of Politics & International Relations*, 15: 175–191.

Bevir M., Daddow O., Hall I. (2012) „Introduction: Interpreting British Foreign Policy“. *British Journal of Politics and International Relations*, London.

Blair, T. (1999) ‘The Doctrine of the International Community’, speech at the Economic Club, Chicago, 24 April, <http://www.number-10.gov.uk/output/>

Bogdanor, V. (2005) ‘Foreign Policy’, in A. Seldon *The Blair Effect* (Cambridge: Cambridge University Press), pp.444–53.

Brommesson D., Ekengren AM. (2012) „What happens when a new government enters office? A comparison of ideological change in British and Swedish foreign policy 1991-2011“. *Cooperation and Conflict*, 48 (1) 3-27.

Bulley D. (2009) „Textualising British politics: Deconstructing the subject of British foreign policy“. *British Politics*, Vol.4, Br.3, pp. 291-314.

Cabinet and Core Executive edited by R.A.W. Rhodes and Patrick Dunleavy. London:

Carstairs C. Ware R. (1991) „Parliament and International Relations“. Open University Press.

Coates D., Krieger J. (2004) „Blair's War“. Polity.

Daddow, O. Gaskarth J. (2011) „British Foreign Policy: The New Labour Years“. Palgrave Macmillan, London.

Dyson, S. (2004) „Prime minister and core executive in British foreign policy: process, outcome and quality of decision“. Washington State University, Department of Political Science.

Gaskarth J. (2006) „Discourses and Ethics: The social construction of British foreign policy“. *Foreign Policy Analysis*, Vol. 2, Br. 4, pp. 325-341

Gaskarth J. (2013) „British Foreign Policy: Crises, Conflicts and Future Challenges“. John Wiley & Sons.

Geva N., Mintz A. (1997) „Decisionmaking on War and Peace: The Cognitive Rational Debate“. Lynne Rienner Publishers.

Goldmann K (1988) The concept of “Realism” as a source of confusion. *Cooperation and Conflict* 23: 1–14.

Goldstein J and Keohane R (1993b) Ideas and foreign policy: an analytical framework. In: Goldstein J and Keohane R (eds) *Ideas and Foreign Policy*. Ithaca, NY: Cornell University Press, pp. 3–30.

Hall, I. (2006) „The International Thought of Martin Wight“. New York: Palgrave.

Hall, I. (2012) „The Dilemmas of Decline: British Intellectuals and World Politics, 1945–1975“ Berkeley, CA: University of California Press GAIA.

Hogan J. (2001) „Does Decision Making Matter?“. *International Studies Review*.

Ihalainen P., Matikainen S. (2016) „The British Parliament and Foreign Policy in the 20th Century: Towards Increasing Parliamentarisation?“. *Parliamentary History*, Vol. 35, pt.1, pp. 1-14

Ingle S., (2008) „The British Party System: an Introduction“. Routledge, New York.

Kaarbo J (1996) Power and influence in foreign policy decision making: the role of junior coalition partners in German and Israeli foreign policy. *International Studies Quarterly* 40(4): 501–530.

Kerr, John. "Britain Found A Role But Is In Danger Of Losing It Again - FT.Com". *Financial Times*. N.p., 2016. Web. 29 Aug. 2016.

King A. (1985) Introduction: The Textbook Prime Ministership. in *The British Prime Minister*, edited by A. King, London: Macmillan, 1985: 1-11.

LeBlang D., Chan S. (2003) Explaining wars fought by established democracies: do institutional constraints matter. *Political Research Quarterly* 56: 385–400.

LeBlang D., Chan S. (2003) Explaining wars fought by established democracies: do institutional constraints matter. *Political Research Quarterly* 56: 385–400.

Lee, J.M, Jones, G.W. and Burnham, June, *At the Centre of Whitehall*, London: Macmillan, 1998.

Lijphart A (1999) *Patterns of Democracy*. New Haven, CT: Yale University Press.

Lunn J., Miller V., Smith B. (2008) „British Foreign Policy Since 1997“. Research Paper 08/56, International Affairs and Defence Section, House of Commons. Macmillan,: 11-37.

Meernik J and Oldmixon E (2008) The president, the senate, and the costs of internationalism. *Foreign Policy Analysis* 4: 187–206.

Mintz A., DeRouen K. (2010) „Understanding Foreign Policy Decision Making“. Cambridge University Press.

Osborne, Peter. "Neoconservatives Ruined David Cameron's Foreign Policy Realism". *Middle East Eye*. N.p., 2016. Web. 25 Aug. 2016.

Peters BG (1999) *Institutional Theory in Political Science: The 'New Institutionalism'*. London: Continuum.

Redd S., Mintz A. (2013) „Policy Perspectives on National Security and Foreign Policy Decision Making“. *Policy Studies Journal*, Vol. 41, No. 81

Renshon J., Renshon S. (2008) „The Theory and Practice of Foreign Policy Decision Making“. *Political Psychology*, Vol. 29, Br. 4, pp. 509-536

Rhodes, R.A.W. (1995) "From Prime Ministerial Power to Core Executive", in *Prime Minister*, Riddell, P. (2003) *Hug Them Close: Blair, Clinton, Bush and the 'Special Relationship'* (London: Politico's).

Seymour, Richard. "The Siren Song Of The Neocons In David Cameron's Cabinet | Richard Seymour". *the Guardian*. N.p., 2011. Web. 25 Aug. 2016.

Simon, H. (1992) "Decision Making and Problem Solving." In *Decision Making: Alternatives to Rational Choice Models*, ed. Mary Zey. Newbury Park, CA: Sage Publications, 32–53.

Single Departmental Plan: 2015 To 2020 - GOV.UK. *Gov.uk*. N.p., 2016. Web. 29 Aug. 2016.

Strong J. (2015) „Interpreting the Syria vote: Parliament and British foreign policy“. *International Affairs* 91, 5, 1123-1139.

Wallace, W. (2005) 'The Collapse of British Foreign Policy', *International Affairs*, 82, 1, 53–68.

Williams P. (2004) „Who is making UK foreign policy?“ *International Affairs* 80, 5, 909-929

Wither, J. (2003/4) 'British Bulldog or Bush's Poodle? Anglo-American Relations and the Iraq War', *Parameters*, 33, 4, 67–82.

